

مجموعه‌ی احادیث شیعی

پرویز اذکائی

اشاره

در جزو نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه بوعلی‌سینا - همدان، مجموعه شماره «۱۷۵» مستمل بر ۲۲ رساله (عربی) به ظاهر «منتخب» از نصوص احادیث شیعی وجود دارد، که چون بدانها توجه یافتیم، شایسته دیدم که - به اصطلاح - «فهرست توصیفی» آنها را جهت استحضار فضیای حوزوی و علاقه‌مندان، بشرح ذیل ارائه نمایم.

مجموعه، متشکل از دو بخش که اولی مشتمل بر ۱۳ جزو یا رساله است (گ ۱ - گ ۹۹)، غالب آنها به روایت «تلعکبری» (م ۳۸۵ق) از مجموعه‌ای که منصور بن حسن آوی به سال ۳۷۴ در موصل از روی «اصول» ابوالحسن محمد بن حسن قمی نوشته است. بخش دوم مشتمل بر ۹ جزو یا رساله است (گ ۱۰۰ - گ ۱۵۶) که از علمای متأخر شیعه (قرن‌های ۱۰ و ۱۱) در موضوعات مختلف است.

(۱) - کتاب زیدالزاد (گ ۱پ - گ ۱۱پ)

روایت ابومحمد هارون بن موسی بن احمد بن سعید تلَعُکُبری (م ۳۸۵ق) به نقل از ابوعلی محمد بن ابوبکر همام بن سهیل بغدادی کاتب اسکافی (م ۳۳۶ق)، حدود ۳۵ حدیث که مسند آنها «زیدالزاد» کوفی (سده ۲ق) است، و این «زید» دارای «اصل» (= مسند / کتاب حدیث یا خبر) بوده، که از امام صادق (ع) شنیده، و اصل او را ابن ابی‌عمیر (م ۲۱۰ق) روایت کرده که در صحّت آن بعض تردیدها رفته است. [الفهرست للطوسی، ص ۱۴۷-۱۴۸ / طرائف المقال، ج ۱، ص ۴۶۸ / الذریعه، ج ۲، ص ۱۵۱]. عناوین احادیث بعضاً از این قرار است: البرّ بالاخوان، لا یجوز الشهاده...، حجامة الصبی...، الروایه و الدرایه...، الرضا بالقضاء...، صوم شعبان...، الختم بالعقیق...، و چندین دعا.

- **أغاز:** بسمله، حديثنا ابومحمد هرون بن موسى...، قال حدثنا ابوعلى محمد بن همام...، قال محمد بن ابى عمير عن زيد الزراد، قال سمعت ابا عبدالله عليه السلام.

- **انجام:** و تقدست اسماؤك و لا اله غيرك، تمّ كتاب زيد الزراد، و فرع من نسخة من اصل: ابوالحسن محمد بن الحسن بن ايوب القمى - ايداه الله - فى يوم الخميس ليلتين بقيتا من ذى القعدة سنة اربع و سبعين و ثلثمائة (= ٣٧٤هـ) والحمد لله رب العالمين، تصليه.

(٢) - **كتاب ابى سعيد العصفرى** (گ ١٢ - ١٦)

روايت تلعبرى (مذكور) از ابن همام (مذكور)، نوزده حديث كه مسند آنها ابوسعيد عبّاد بن يعقوب عصفرى رواجنى كوفى اسدى (م ٢٥٠ق) است، و او را كتاب اخبار المهدي (ع) و كتاب معرفة الصحابه و هم كتابى است كه تلعبرى از ابن همام و اين از ابوجعفر محمد بن خاقان النهدي و اين يكي از ابوسمينه محمد بن على الصيرفى الكوفى از او روايت کرده اند. [الفهرست للطوسى، ص ١٧٦ / معالم العلماء، ص ٩٢].
عناوين احاديث بعضاً از اين قرار است: فضل سورة التوحيد...، فضل كربلاء...، باب القبر، فى معاوية والحكم.

- **أغاز:** بسمله، رواية ابومحمد هارون بن موسى ... قال حدثنا ابوعلى محمد بن همام...، قال خبرنا ابوجعفر محمد بن احمد بن خاقان النهدي، قال حدثنى محمد بن على بن ابراهيم الصيرفى ابوسمينه قال حدثنى ابوسعيد العصفرى...، قال سمعت ابا جعفر عليه السلام.

- **انجام:** و اجازة بمائة الف درهم من بيت المال المسلمين، تمت احاديث ابى سعيد...، حمد له، صورة ما فى الاصل، كتبها منصور بن الحسن بن الحسين الأبى فى يوم الخميس ليلتين بقيتا من شهر ذى القعدة من سنة اربع و سبعين و ثلثمائة (= ٣٧٤هـ) بالموصل، من اصل ابى الحسن محمد بن الحسن بن الحسين بن ايوب القمى - ايداه الله - (مذكور)، تصليه. [نكا: الذريعة، ج ٢، ص ١٦٣].

(٣) - **كتاب عاصم الحنّاط** (گ ١٦ - ٣٢پ)

روايت ابوالحسن القمى (مذكور) از تلعبرى (مذكور) به همان طريق، حدود نود حديث كه مسند آنها ابوالفضل عاصم بن حميد حنّاط حنفى كوفى است و از امام صادق (ع) روايت كند [الفهرست للطوسى، ص ١٧٤ / معالم العلماء، ص ٧٨]. عناوين احاديث بعضاً از اين قرار است: الاحرام والتلبيه...، فى الولاية...، طهارة بول الابل...، شفاعة الشيعة...، تزويج العبد الامة...، الحتكار...، مدح قریش...، صوم المسافر...، زكوة الغنم...، كتابة الحديث...، التفويض...، تمزيق المصاحف...، الشيعة...، والسقايه.

- **أغاز:** بسمله، حدثنى ابوالحسين محمد بن الحسن بن الحسين بن ايوب القمى - ايداه الله، قال حدثنى ابومحمد هارون بن موسى بن احمد التلعبرى - ايداه الله، قال حدثنا ابوعلى محمد بن همام بن سهيل الكاتب، قال حدثنا ابوالقاسم حميد بن زياد بن هوارا - فى سنة تسع و ثلثمائة (= ٣٠٩)، قال حدثنا عبيدالله بن احمد عن... . عاصم بن حميد الحنّاط، و ذكر ابومحمد قال حدثنى بهذا الكتاب ابوالقاسم جعفر بن (محمد بن) ابراهيم بن محمد بن عبدالله بن موسى بن جعفر (بن محمد) العلوى

الموسوی بمصر - سنة احدى و اربعین (= ۳۴۱) قال حدثنی الشیخ الصالح ابوالعباس عبیدالله بن احمد بن نهیک عن مساور و سلمة جميعاً عن عاصم بن حمید الحنات قال سمعت اباعبدالله (ع).
- انجرام: و هذا النایم عندی فی الجنة، و هذا النایم عندی فی الجنة، کمل کتاب عاصم بن حمید الحنات، حمد له، تصلیه، و نسخه منصور بن الحسن الآبی من اصل ابی الحسن محمد بن الحسن القمی - ایده الله - فی ذی الحجة للیلین مضتانتا منه سنة اربع و سبعین و ثلثمائه (= ۳۷۴) يوم الاحد. [نکا: الذریعه، ج ۲، ص ۱۶۳].

(۴) - کتاب زیدالنرسی (گ ۳۳ - ۴۶ پ)

روایت تلعبیری (مذکور) نقلاً پنجاه و دو حدیث که مسند آنها «زید النرسی» (سده ۲ ق) است، و این «زید» که از اماکم صادق (ع) و امام کاظم (ع) حدیث کرده، مانند «زید الزراد» سابق الذکر (ش ۱) دارای «اصل» (= مسند / کتاب حدیث یا خبر) بوده، که گویند این «اصل» ها بر ساخته محمد بن موسی همدانی سمان است. ولی از ابن بابویه نقل کرده اند که گفت کتاب های این دو (- زیدالزراد و زیدالنرسی) را از محمد به ابی عمیر (م ۲۱۰ ق) سابق الذکر (ش ۱) شنیده اند، ضمناً گفته اند که عدم روایت از کسی یا اصلی دلیل بر مطعون بودن آن نباشد [الفهرست للطوسی، ص ۱۴۷-۱۴۸ / طرائف المقال، ج ۱، ص ۴۶۸ / الذریعه، ج ۲، ص ۱۵۱]. عناوین احادیث بعضاً از این قرار است: حال ارواح المؤمنین و الکفار...، صلوة الجماعة...، البداء، نصّ علی موسی بن جعفر، موت اسمعیل... (زید عن عبید بن زرارة عن ابی عبدالله علیه السلام قال: انی ناجیت الله و نزلته فی اسمعیل ابنی ان یکون من بعدی فأبی ربی آلا ان یکون موسی ابنی. زید عن ابی عبدالله علیه السلام قال: ان شیطاناً قد ولع بآء بنی اسمعیل یتصوّر فی صورته لیفتن به الناس و أنه لا یتصوّر فی صورة نبیّ ولا وصیّ نبیّ، فمن قال لک من الناس ان اسمعیل ابنی حی لم یمت فانما ذلك الشیطان تمثّل له فی صورة اسمعیل ما زلت ابتهل الی الله عزوجلّ فی اسمعیل ابنی ان یحییّه لی و یکون القیم من بعدی فأبی ربی ذلك و ان هذا شیئی لیس الی الرجل منا یضعه حیث یشاء، و انما ذلك عهد من الله عزوجلّ بعهدہ الی من یشاء فشاء الله ان یکون ابنی موسی و أبی ان یکون اسمعیل و لو جهد الشیطان ام یتمثّل بابنی موسی ما قدر علی ذلك ابدأً و الحمد لله)...، اللهم و الصید و الشطرنج و الصولجان...، السدر و ثوابه...، دعاء النظر الی السماء...، عشرة الملوک و اهل الدنیا... .

- آغاز: بسمله، حدثنا الشیخ ابومحمد هرون بن موسی بن احمد التلعکبری - ایده الله، قال حدثنا ابوالعباس احمد بن محمد بن سعید الهمدانی، قال حدثنا جعفر بن عبدالله العلوی ابوعبدالله المحمدی قال حدثنا محمد بن ابی عمیر عن زید النرسی عن ابی عبدالله علیه السلام.

- انجرام: آلا للمضطر ولا احلّ الله حلالاً قطّ ثم حرّمه، تمّ کتاب زید النرسی، حمد له، تصلیه، کتب منصور بن الحسن بن الحسن الآبی فی ذی الحجة سنة اربع و سبعین و ثلثمائه (= ۳۷۴).

(۵) - کتاب جعفر الحضرمی (گ ۴۶ پ - ۶۵)

روایت تلعبیری (مذکور) از ابن همام (مذکور) نقلاً حدود صد و بیست و سه حدیث که مسند آنها جعفر بن شریح الحضرمی است (سده ۳) که از اصحاب ائمه (ع) مانند حمید بن شعیب السبیعی، عبدالله بن طلحة النهدی، ابوالصباح الكنانی، جابر بن یزید الجعفی، ذریح بن یزید المحاربی، و جز اینان روایت کند. [الذریعه، ج ۲، ص ۱۴۴ / الفهرست للطوسی، ص ۱۷۷]. عناوین احادیث بعضاً از این قرار است: ولایة آل محمد، حبّ علی (ع)، تارک الولایه، ولایتنا ولایة الله، ما ضرّ الشیعة الفکر، علامة الشیعة...، المهدی...، الولایة...، القایم و اصحابه...، الدجال...، السفینی...، سلونی...، مدح اهل الیمن.

- **آغاز:** بسمله، الشیخ ابومحمد هرون بن موسی...، حدثنا محمد بن همام، قال حدثنا حمد بن زیاد الدهقان، قال حدثنا ابوجعفر احمد بن زید... الازدی البزاز، قال حدثنا محمد بن المثنی بن القاسم الحضرمی، قال حدثنا جعفر بن محمد بن شریح الحضرمی... .

- **انجام:** قال ما فرض الله طاعة احد قطّ الاّ نبی، تمّ کتاب [این اصل نیز از اصل های موجود است که منصور بن حسن آبی (مذکور) از نسخه ابوالحسن محمد بن حسن قمی (مذکور) به سال ۳۷۴ هـ ق نوشته است (ذریعه، ۲ / ۱۴۴)].

(۶) - کتاب ابن المثنی (گ ۶۵ - ۷۶)

روایت تلعبیری (مذکور) از ابن همام (مذکور) نقلاً حدود پنجاه حدیث که مسند آنها محمد بن المثنی بن القاسم الحضرمی الکوفی است، که از جعفر الحضرمی (مذکور، ش ۵) و...، از ابوعبدالله الصادق (ع) روایت کند. اما دو حدیث آخر با اسناد به محمد بن جعفر القرشی (گ ۷۳ پ) روایت شده است. [الذریعه، ج ۲، ص ۱۶۶ / الفهرست للطوسی، ص ۲۶۳]. عناوین احادیث بعضاً از این قرار است: الصلوة علی النبی، تخییر الزوجة...، شکایة الزوج...، تقطیر البول...، المعرس...، الصلوة فی بیت المجوس (= خانه مغان)...، اهل البیت، علم الکتاب...، دخول الجن...، و اصوات الحيوانات.

- **آغاز:** بسمله، حدثنا الشیخ ابومحمد هرون...، قال صلوا الی جانب القبر قبر رسول الله (ص).

- **انجام:** و اما القنبرة فتقول لعن الله من بیغض اهل بیت رسول الله، صلعم، حمد له. کذا فی المنتسخ کتبه منصور بن الحسن بن الحسین الآبی فی ذی الحجّة سنة اربع و سبعین و ثلثمائة (= ۳۷۴) من نسخة ابی الحسن محمد بن الحسن بن الحسین بن ایوب القمی بالموصل.

(۷) - کتاب عبدالملک الخثعمی (گ ۷۶ پ - ۷۹)

روایت همان تلعبیری از ابوالعباس احمد بن سعید الهمدانی، از علی بن الحسن بن علی بن فضال الیتمانی / الشملی، از جعفر بن محمد بن حکیم - که وی از عمّ خود عبدالملک بن حکیم الخثعمی الکوفی (سده ۲) از ابوعبدالله الصادق (ع) و ابوالحسن الکاظم (ع) روایت کند [الذریعه، ج ۲، ص ۱۶۳ / الفهرست للطوسی، ص ۱۹۹].

عناوین احادیث از این قرار است: حدیث سلمان، الاخبار بالنبی، العرب، علم علی(ع)، من کرامات الصادق(ع)، مدحهم(ع)، فیهما کل حکم باطل، حدیث داود مع الضفدع.

– **آغاز:** بسمله، الشیخ ابومحمد هرون... قال اخبرنا ابوالعباس...

– **انجام:** و انی لتحت هذه الصخرة منذ اربعین سنة ما جفّ لسانی عن ذکر الله، تمّ

(۸) – **کتاب مثنی الحنّاط** (گ ۷۹ر - ۸۱پ)

روایت مثنی بن الولید الحنّاط الکوفی از امام صادق(ع) که اصل داشته و گویند همان تلعبیری (مذکور) روایت نموده [الذریعه، ج ۲، ص ۱۶۵ / الفهرست للطوسی، ص ۲۶۳] حدود ۲۳ حدیث بعضاً به عناوین: دعاء، الاحسان...، القبلة للصایم...، عتق الامة و تزویجها...، بیع ولدالزنا...، ابتلاء الشیعة، البرطله...، اختلاف الحدیث، و سكان السموات والارضین.

– **آغاز:** بسمله، الشیخ قال حدثنا احمد بن محمد بن سعید، قال حدثنا علی بن الحسن بن فضال التیملی...

– **انجام:** قال سبع منهن خمس فیهن خلق من خلق الرب و اثنان هواء لیس فیهما شیئی.

آخر کتاب مثنی الحنّاط.

(۹) – **کتاب خلاد السدی** (گ ۸۱پ - ۸۲پ)

روایت خلّاد بن خلف (المقری) سدی / بزّاز کوفی از امام صادق(ع) است که بسیار مختصر باشد، و محمد بن ابی عمیر (سابق الذکر، م ۲۱۰ق) آن را روایت کرده، و تلعبیری (مذکور) از ابن عقده [الذریعه، ج ۲، ص ۱۴۶]. هشت حدیث است به عناوین: حمام الحرم، الطواف، العفو، تزویج القابله، انکار سبّ علی، الدعاء للمسافر، المیراث.

– **آغاز:** و عنه ایده الله قال حدثنا ابوالعباس احمد به محمد بن سعید، قال... .

– **انجام:** قال هم شیعتک و انت امامهم، آخر الکتاب.

(۱۰) – **کتاب الحسین العامری** (گ ۸۲پ - ۸۶پ)

روایت حسین بن عثمان بن شریک بن عدی عامری کوفی از امام صادق(ع) و امام کاظم(ع) است که مختصر باشد، و ابن ابی عمیر (مذکور) و از او ابن عقده و تلعبیری از او روایت کرده‌اند. [الفهرست للطوسی، ص ۱۰۶ / الذریعه، ج ۲، ص ۱۴۷]. حدود ۴۵ حدیث که بعضاً عناوین آنها از این قرار است: حق الاب...، احتقار المؤمن...، زیارة الحسین(ع)...، منع الزکوة...، اصحاب القايم(ع)...، مدح الشیعه...، الصلوك...، الاعتكاف...، صلة الرحم.

– **آغاز:** الشیخ ایده الله قال حدثنا الوالعباس احمد بن محمد بن سعید، قال حدثنا جعفر بن

عبدالله المحمدی، قال...

– **انجام:** و تیسر الحساب و تدفع البلوی و تزیّد فی الاعمار، تمّ الکتاب.

(۱۱) - کتاب عبدالله الكاهلی (گ ۸۶ پ - ۸۸)

روایت ابومحمد عبدالله بن یحیی الكاهلی (- معاصر علی بن یقطين) که از ابوعبدالله الصادق (ع) و ابوالحسن الكاظم (ع) روایت کرده، اصلی بسیار مختصر که تلعبیری (مذکور) نقلاً عن احمد بن محمد بن ابی نصر بزنتی روایت نموده [الفهرست للطوسی، ص ۱۹۹ / الذریعه، ج ۲، ص ۱۶۳] دوازده حدیث بعضاً به عنوان های: التقیه، دعاء دخول السوق،،،،، النسمة،،،،، الحایض،،،،، قول زعمت.

- **آغاز:** بسمله، الشیخ ایده الله، قال حدثنا ابوالعباس احمد بن سعید، قال...

- **انجام:** قال نعم لقد قلته ان كل زعم في القرآن كذب، تم الكتاب.

(۱۲) - کتاب سلام خراسانی (گ ۸۸ پ - ۹۰ پ)

روایت سلّم بن ابی عمرو / عمرط خراسانی کوفی که از صادق (ع) و کاظم (ع) روایت کرده، اصلی مختصر که تلعبیری (مذکور) آن را روایت نموده [الفهرست للطوسی، ص ۱۵۷ / الذریعه، ج ۲، ص ۱۵۲] حدود ۱۲ حدیث بعضاً به عنوان های: القدر، التقیه،،،،، الولایه،،،،، نصّ الغدیر،،،،، المرجی و القدری، وصی الصادق (ع).

- **آغاز:** بسمله، الشیخ ایده الله قال حدثنا احمد بن محمد بن سعید، قال.

- **انجام:** فقال ان فلاناً قد جمع القرآن و هو صاحبکم و هو كما سرک، تم الكتاب و لله الحمد.

(۱۳) - کتاب ابن اسباط المقری (گ ۹۰ پ - ۹۹ پ)

روایت ابوالحسن علی بن اسباط بن سالم مقری کوفی که از امام رضا (ع) و امام جواد (ع) روایت کرده، اصل و روایات . کتاب الدلائل دارد، ولی «النوادر» او مشهور است [الفهرست للطوسی، ص ۲۱۱ / الذریعه، ج ۲، ص ۱۶۴]. حدود ۳۲ حدیث که عناوین آنها بعضاً از این قرار است: تعزیه اهل البيت،،،،، امر الحسنین،،،،، الحدّ فی الشتاء والصیف،،،،، العابد مع ابلیس،،،،، الزنا والصدقه،،،،، المرأة مع العابد،،،،، اصحاب الکهف،،،،، روایات التلعبیری،،،، .

- **آغاز:** بسمله، الشیخ ایده الله، قال حدثنا ابوالعباس احمد بن محمد بن سعید الهمدانی قال ...

- **انجام:** و يقتل خلقا من الخلق و يقتل فی یومه قال فرأینا ذلك، اللهم اغفر الجميع

المؤمنین والمؤمنات. صورة ما فی... فرغ من کتابته... من ذی الحجّة سنه اربع [و سبعین . ثلثمائة] بالموصل عن نسخة محمد بن الحسن... من نسخة الشیخ ایده الله التلعبیری كما تقدم.

نسخ محمد ابراهیم بن نوروز علی آقاسی کراملی که در روز یکشنبه ۱۳ ج ۱ / ۱۱۰۰ هـ قیام برده، فهرست ۱۳ جزو (- ۱۴ اصل) حاضر در صفحه عنوان (- ورق اول) چنین آمده: «فی هذه المجموعة المباركة اربعة عشر کتاباً... (- فهرست آنها)... اعلم انی تتبعت احادیث هذه الكتب الاربعة عشر فرأيت اكثر احادیثها موجوداً فی «الكافی» و غیره من الكتب المعتمدة، والباقي له مؤیدات فیها و لم اجد منها شيئاً منكرأ... حرره محمد ابراهیم»، آنگاه آمده است که اینها به روایت تلعبیری (مذکور) از ابن همام (مذکور) «سماع منصور بن الحسن بن محمد بن الحسن بن احمد الآبی» است، و سپس روایتی از تلعبیری درباره امام حسین، شهادت و قبر او، حدیثی در «ثواب الاعمال» از ابن بابویه، و فقرات راجع

به زید الزرّاد و زید النرسی را از «فهرست» طوسی برنوشته است. کرانه‌ی برخی از صفحات همان مطالب سرآغاز یا فرجام اصلهاست که نقل شد، امام در یادداشت ورق آخر (گ ۹۹پ) محمدحسین نامی نذر کرده که اگر ۱۲۰۰۰ روز روزه بگیرد...، سنه ۱۱۰۰، «قُتِلَ میرزا ابراهیم متولی روز پنجشنبه ۲۲ رجب...» با سجع مهر «محمد علی» که چند جا هست. مالک نسخه محمد مهدی الحسینی بوده است.

(۱۴) - [شکوک الصلاة] (۱۰۰ر) [عربی]

از ملامحسن فیض محمد بن مرتضی کاشانی (م ۱۰۹۱ق) که فقط یک صفحه است، و در آثار او رساله‌ای بدین عنوان ندیدم.

- **آغاز:** بسمله، الحمدلله علی جزیل نواله والصلوة علی محمد و آله، اما بعد فیقول محمد بن مرتضی المدعو بمحسن عفی عنه لما کان الشک و السهو و النسیان...
- **انجام:** یقول بسم الله و بالله و توکلت علی الله، اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم یطرده ان شاء الله، والحمدلله.

(۱۵) [الرسالة الذیجیه] (گ ۱۰۰پ - ۱۰۴پ) [عربی]

از شیخ بهایی / محمد بن حسین عاملی (۹۵۰-۱۰۳۱ق) در تحریم ذبائح اهل کتاب، چون سفیر روم (عثمانی) حکم علمای ایران را در این باب تشنیع نموده بود، پس این رساله را به امر شاهعباس صفوی در ردّ احتجاج علمای روم و دفع تشنیع نوشت، که در مجموعه «کلمات المحققین» (طهران، ۱۳۱۳-۱۳۱۵ق) طبع شده است. [الذریعه، ج ۱۰، ص ۳-۴ / فهرست مشار، ع ۷۵۰-۵۱].

- **آغاز:** بسمله، الحمدلله علی جزیل افضاله والصلوة علی اشرف المرسلین محمد و آله، فیقول الفقیر الی عفو الله...

- **انجام:** والله اعلم بحقایق الامور هذا ما جرى به قلم الارتجال مع ضیق المجال، والله سبحانه اعلم بحقایق الاحوال و الیه المرجع والمآل.

(۱۶) - **مصباح الشریعه، یا: مائة باب،** در اخلاق (گ ۱۰۵ر - ۱۱۶پ) [عربی]

صد باب شامل عبارات و کلمات در اخلاق و آداب، و هر باب با جمله «قال الصادق علیه السلام» آغاز می‌شود، تماماً مروری از و منسوب به امام ابوعبدالله جعفر الصادق(ع) و از قول علامه مجلسی نقل کرده‌اند که مؤلف کتاب «شفیق بلخی» است. **مصباح الشریعه یا مائة باب** مکرراً طبع شده، و ترجمه‌های چندی هم به فارسی دارد، شروح متعددی نیز بر آن نوشته آمده است [الذریعه، ج ۲۱، ص ۱۱۰-۱۱۱]. نسخه حاضر که ساقط اول و ناقص الآخر است، تنها از «باب دوم» (فی الاحکام) تا «باب نودم» (فی البلا) را دارد.

- **آغاز** (موجود): من ان یشغله بغير ذکرالله تعالی فانظر ایها المؤمن فان کانت حالتک حالةً ترضیها لحلول الموت...

- **انجام** (موجود): تو ما اثنی الله علی عبد من عباده من لدن آدم علیه السلام الی محمد صلی الله علیه و آله الاً بعد ابتلائه.

(۱۷) - صحیفة الرضا، در حدیث (گ ۱۱۷ - ۱۲۴) [عربی]

حدود ۲۴۰ حدیث منسوب به امامعلی بن موسی الرضا - ع (۱۵۱-۲۰۳ هـ) که با اسانید متعدد روایت شده و اسامی متعدد یافته است، مانند: **مُسْنَدُ الرضا، الرضویات، صحیفة اهل البیت، نسخة الرضا**، و جز اینها، ولی سند نهایی جمله آنها به احمد بن عامر بن سلیمان بن صالح بن وهب (شهید طف) می‌رسد، ار رضا(ع) به سال ۱۹۴(ق) که فرزندش ابوالقاسم عبدالله بن احمد بن عامر طائی به سال ۲۶۰ هـ در بصره حدیث کرده، و کتاب یا اصل «نسخة الرضا» از همو بوده است. آنگاه ثقة الاسلام امین‌الدین شیخ ابوعلی فضل بن حسن طبرسی مفسر (م ۵۴۸ق) آن نسخه را رد سال ۵۲۹ (غره رجب) به روایت از ابوالفتح عبدالله بن عبدالکریم قشیری در نجف (غره رمضان ۵۰۱) و این به روایت از ابوالحسن علی بن محمد حاتمی زوزنی (در ۴۵۲ق) و این به روایت از ابوالحسن احمد بن محمد زوزنی، از ابوبکر محمد بن عبدالله عباسی نیشابوری (در ۳۸۷ق) از... [؟]... ابوالقاسم عبدالله (مذکور) املاء کرده است. **صحیفة الرضا** چند بار در ایران و هند چاپ شده، و از جمله به اهتمام دکتر حسینعلی محفوظ عراقی (طهران، ۱۳۷۷ هـ.ق). [الذریعة، ج ۱۵، ص ۱۷-۱۸، ج ۲۱، ص ۲۶-۲۷ / فهرست مشار، ع ۵۸۷].

نسخ حاضر که ساقط الاول و ناقص الآخراست، بخشی از حدیث «سلسلة الذهب» را که نخستین حدیث صحیفة الرضاست در بر دارد، ولی پایان رساله به سبب مغشوش بودن اوراق نسخه، معلوم نیست همان باشد که ما به عنوان «انجام» می‌آریم.

- **أغاز** (موجود): حصنی فمّن دخلها امن من عذابی، و باسناده قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: اربعة انالهم شفيع يوم القيامة...

- **انجام** (موجود): فاوحى الله تعالى اليه يا موسى لو سالتني من الاولين و الآخريين لاجبتك ما خلا قاتل الحسين بن علي فاني انتقم له من قاتله، تمّت في سنة ۱۰۷۹.

(۱۸) - [الاثنا عشرية في العقيدة والعمل] (گ ۱۲۳-۱۳۴) [عربی]

رساله آغاز و انجام افتاده‌ای که دانسته نشد از کیست، چون دارای دوازده «فصل» یا «باب» است، یا...؟ [عنوان‌ها بیاض مانده]، حسب قیاس با دیگر «**لاثنی عشریات**» چنین عنوانی را برگزیدیم، که در عقاید و اعمال است. اما موضوعات دوازده باب یا فصل یا... عبارتند از: ... الثالث: فی انّ الله تعالى يريد الطاعات و يكره المعاصي (۱۲۳)، ... الخامس: فی انّ العبد فاعل (۱۲۵)، ... السادس: فی وجوب الرضا بقضاء الله (۱۲۶)، ... السابعة: فی النوبة و فيه مباحث (۱۲۶)، ... الثامنة: فی الامامة (۱۲۷)، ... التاسعة: فی المعاد (۱۲۷)، ... العاشرة: فيما يتعلق بالوضو و الغسل و التيمم و فيه مباحث / ۹ مباحث (۱۲۸)، ... الحادية عشر: فی الصلوة و فيه مباحث / ۱۸ مباحث (۱۳۰)، ... الثاني عشر: فی الصوم (۱۳۳).

- **أغاز** (موجود): المعصية ولا شكّ في فساد ذلك ... [بياض] ... أنه يلزم تجويز وصف الله تعالى بالظلم والجور و العدوان و اللازم بطّ تعالى الله عن ذلك فالملزوم مثله... (۱۲۳).

– **انجام** (موجود): و اذا لم يتوضَّح عند بعضهم خاصة فتعين الاول مع ان الله تعالى امر بالاخلاص فى العبادۃ و انما يصح بالنيّة و اذا قد تحققت هذه المطالب فلنختم الرسالة يذكر نصليين.

(۱۹) – [فى الافعال] (گ ۱۳۴ ر – ۱۴۰ پ)

این جزو، رساله مستقلى نیست، بلکه متصل به رساله قبلى، تتمه یا خاتمه آن بنظر مى‌رسد. تشویش در اجزاء و اوراق نسخه، موجب افزاز این جزو گردید که قطعاً مؤلف آن همان مؤلف رساله قبلى (ش ۱۸) است، و بر دو باب یا فصل باشد اگرچه همچنان جای عنوان‌ها بیاض مانده:

– **أغاز:** ... [الاول؟]... فى ذكر افعال و ردّ الترغيب او الترهيب عنها... (۱۳۴ ر)، ... اتیان المساجد، ... المحافظة على الفرائض (۱۳۴ پ)، ... الاذان و الاقامة، ... طول السجود، ... صلوة الجماعة، ... صلوة الليل، ... التعقيب، ... الصدقه (۱۳۴ ر)، ... مساعدة المؤمن (۱۳۵ ر)، ... تعظيم العلماء، ... [فى الكبير] (۱۳۶ ر)، ... اذى المؤمن، ... قطعة الرحم (۱۳۶ پ)، ... [حديث الرحم]، ... شرب الخمر (۱۳۷ ر)، ... الظلم (۱۳۷ پ)، ... الثانى: فيما يتعلق بالعدل و اصطناع المعروف (۱۳۸ ر).

– **انجام:** و قال – ع – الصدقة بعشرة، والقرض بثمانية عشر، و صلة الاخوان بعشرين، و صلة الرحم باربعة و عشرين، لكنّ هذا آخر الرسالة فان الاخبار فى ذلك اكثر من ان تحصى، تمّ.

(۲۰) – **الأسئلة الشدقيّة** (پ ۱۴۱ – ۱۴۸ پ) [عربى]

پرسش‌های سيّد زين الدين على بن بدرالدين حسن ابن شديق المدنى الحسينى (ن ۱ س ۱۱ ق) از شيخ بهائى / محمد بن حسين عاملى (م ۱۰۳۱ ق) که عبارتست از شش مسأله در باب افضليت قرآن، افضليت امام، عصمت نبى، افضليت نبى و على (به تاريخ محرّم ۱۰۱۳ هـ ق) و در خاتمه از شيخ خواسته است که پاسخها کلمه به کلمه و حرف به حرف و به رساترين وجه باشد. اما بجز از ديپاچه شيخ بهائى در جزو حاضر، «جوابات» او نيامده، تنها سؤالات يا اسئله شدقيّه است که آنها را «المسائل المدنيات» هم ناميده است [الذريعه، ج ۲، ص ۸۷ و ج ۵، ص ۲۰۹ / رياض العلماء، ج ۳، ص ۴۰۰-۴۰۱].

– **أغاز** (اسئله): بسمله، بعد عرض العبودية والاخلاص لدى مولانا و سيدنا و شيخنا... بهاء الملة والحقّ و الدين – ادام الله تعالى السعادة... .

– **انجام** (اسئله): والتصديق بهذا الخطب و التشویش بضعف هذا البحث و الحظ لازال فضلکم موروداً و ظلکم مقصوداً و عزّکم ممدوداً و شانکم مکموداً.

– **ديپاچه** بهائى: بسمله، بحمدک اللهم نفتح الكلام و الى النبى تهدي افضل الصلوة و اشرف السلم، فقد تشرفت بالوقوف على هذه المسائل البازغة اقرارها من مشرق السيادة و الشرف... فوجدتها مشتمله على مباحثات دقيقة يبنىء عن فطنه المعية فقادة... و مرسلها عاليجناب سيّد الاجل ... زين الدنيا و الدين على بن الحسن بن شديق الحسينى المدنى ادام الله سبحانه... كتب افقر العباد الى ربّه الغنى محمد المشتهر بهاءالدين العاملى – وفقه الله.

(دو ثلث صفحه ۱۴۸ ر گویا برای نوشتن جوابات بیاض مانده، در حاشیه به روایت از «تلعکبری» سابق‌الذکر حدیثی از «زید الزراد» سابق‌الذکر از امام صادق - ع - نقل شده است).

(۲۱) - **الوجیزة فی علم الدراية**، حدیث‌شناسی (۱۴۸ ر - ۱۵۱ پ)

از شیخ بهائی / محمد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۱ ق) که آن را همچون مقدمه‌ای بر کتاب «الحبل المتین» خود، به سال ۱۰۱۰ هـ ق نوشته، و در آن کتاب حدیث‌های صحیح و حسن و موثق را گردآورده و کمابیش شرح نموده است. اما این مقدمه و رساله **وجیزه** را در دانش درایت (- حدیث‌شناسی) خود مرتب بر یک مقدمه و شش فصل و یک خاتمه نموده است.

- **آغاز:** بسمله، الحمد لله على نعمائه المتواتره و آلائه المستفیضة المتکاثره، والصلوة على اشرف اهل الدنيا والآخره...، و بعد، فهذه رسالة غزيرة موسومة بالوجیزة... .

- **انجام:** و انا اقل العباد محمد المشتھر ببهاء الملة والذین العاملی...، فجمعت فی کتاب الحبل المتین خلاصة ما تضمنه الاصول الاربعة من الاحادیث...، و اسأل الله التوفیق لاتمامه والفوز بسعادة اختتامه، انه سمیع مجیب، تمت الرسالة.

(۲۲) - **جواز السفر فی شهر رمضان** (۱۵۲ ر - ۱۵۶ پ)

از شهید (اول) شمس‌الدین ابو عبدالله محمد بن مکی عاملی دمشقی (م ۷۸۶ ق) که به خواهش امام جماعت محل، در مسأله جواز سفر در ماه رمضان به قصد ترخیص و اباحت فطر و کراهیت آن حسب اجماع علمای شیعه نوشته، و از این رساله به عنوان «**جواز ابداع السفر**» هم یاد کرده‌اند [الذریعه، ج ۵، ص ۲۴۱].

- **آغاز:** بسمله، بعد حمد الله على نعمه الباطنه و الظاهره و صلوته على محمد المصطفى و عترته الطاهره و صحابته الانجم الزاهرة، فانی ممثیل ما امرت به من واجب الطاعة... .

- **انجام:** فیکون ثبوت التحريم محالاً و اذا استحال ثبوت الحرمة تثبت الاباحة اذ لا واسطه، والله تعالى الموفق...، حمد له، تصلیه، ... و کتب مؤلفها محمد بن مکی - تجاوز الله عن سيئاته، تمت.

خط نسخ (گویا) مورخ ۱۰۷۹ ق، و چنان‌که در جزو ۱۳ گذشت، بخش اول مجموعه به خط محمد ابراهیم بن نوروز علی آقاسی کراملی به سال ۱۱۰۰ هـ ق می‌باشد (گ ۹۹ پ). در بخش دوم بر ورق ۱۲۴ دعا‌های مختلف طلسمات و اشعار و اوراد نوشته شده، و بر ورق ۱۴۱ شرح نماز حاجات آمده، و بر حاشیه ۱۴۷-۱۴۸ خواص سوره را نوشته است.